

Т. М. ЦЕГЕЛЬНИК

аспірант

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

У статті розглянуто систему підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзії. Проаналізовано основні документи щодо фахової підготовки фахівців дошкільної освіти та доведено необхідність поглибленої підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзії. Розкрито особливості навчальних дисциплін “Основи інклюзивної освіти”, “Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей”, зокрема визначено мету дисциплін та основні завдання.

Ключові слова: професійна підготовка, вихователь, дошкільний вік, дошкільна освіта, інклюзія, інклюзивна освіта.

На сучасному етапі розвитку суспільства система освіти перебуває в стані докорінних змін, зумовлених соціально-економічними, політичними, духовно-культурними реформами в суспільстві. У сучасному освітньому процесі вагоме місце посідає проблема навчання дітей з особливими освітніми потребами та їх адаптації до умов життя. Головним та пріоритетним завданням є забезпечення доступу до якісної освіти всім дітям, незважаючи на їхні відмінності, тобто активне впровадження інклюзивної освіти.

У Концепції розвитку інклюзивного навчання (наказ МОН № 912 від 01.10.2010) зазначено, що інклюзивна освіта в Україні має започатковуватися в закладах дошкільної освіти [5].

З огляду на це набуває актуальності питання забезпечення процесу інклюзивного навчання особливих дітей висококваліфікованими фахівцями, які володіють прийомами позитивної мотивації, професійним потенціалом, гуманно-особистісним характером психологічного впливу на дітей.

Метою статті є аналіз системи підготовки фахівців із дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзії.

Аналізуючи праці науковців, зазначимо, що за останні десятиріччя в Україні було здійснено чимало досліджень проблеми підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти. Так, у наукових працях Г. Беленької висвітлено сутність і структуру фахової компетентності вихователя дошкільного навчального закладу; Г. Борин обґрунтувала необхідність використання просвітницько-консультативної роботи вихователів із батьками дітей раннього віку; Л. Загородня визначила зміст, форми, методи, етапи та умови формування в студентів дошкільного факультету основ педагогічної техніки; Г. Закорченна розробила оновлені підходи до змісту й технології підготовки студентів до педагогічного менеджменту в освіті (на рівні управління дошкільним виховним закладом); Л. Зданевич розглянула підготовку майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи

з дезадаптованими дітьми; Н. Ковалевська запропонувала методiku підготовки студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи в сім'ях; О. Кучерявий за мету науково-пошукової роботи обрав теоретичне й експериментальне з'ясування концептуальних засад, установлення закономірностей і принципів організації професійного самовиховання майбутніх педагогів дошкільних закладів і початкових класів, розроблення методики формування в студентів інтегральної готовності до педагогічної діяльності засобами самовиховання; Н. Сайко в дисертації розробила зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку шляхом виховання гармонійного світосприймання. Проте, проблема підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзії ще недостатньо досліджена як у теоретичному, так і практичному аспектах, зокрема, не набули обґрунтування зміст, форми й методи навчання, які мають забезпечити якісну підготовку майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзії.

Провідну роль в оновленні системи освіти відіграють вищі навчальні заклади, оскільки саме в них закладаються теоретико-методологічні, змістові, методичні засади освіти, формується педагогічне мислення та професіоналізм майбутніх педагогів [6, с. 75]. Вища школа покликана забезпечити такі умови, за яких можливе перетворення особистісно-суспільних цілей на дієві внутрішні стимули професійного становлення майбутніх спеціалістів, розвиток і закріплення в них активної професійної позиції та творчого стилю діяльності [2].

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. визнано актуальність якісної, конкурентоспроможної підготовки педагогічних кадрів ЗДО, які відповідатимуть вимогам суспільства, економіки, кожного громадянина [4].

У нормативно-правових документах, таких як: Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття) (1994 р.), Національна доктрина розвитку освіти (2002 р.), Концепція педагогічної освіти (1998 р.), Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (2013 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту” тощо, – визначено основні положення щодо фахової підготовки педагогів, виконання яких потребує докорінного оновлення системи освіти майбутніх вихователів.

У Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.) підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне вдосконалення виділено як важливу умову модернізації освіти [3].

Таким чином, суспільству потрібні творчі, ініціативні, конкурентоспроможні вихователі, з актуальними знаннями та здатні адаптуватись до мінливих умов сьогодення, критично мислити, успішно реалізувати себе в професійній діяльності.

Ключовим чинником сприяння інклюзивній освіті має бути відповідна підготовка педагогів для роботи з дітьми з особливими потребами. На

сьогодні проблемним є питання щодо педагога, який розумівся б на специфічних проблемах таких дітей.

Навчання майбутніх вихователів для впровадження інклюзії в закладах дошкільної освіти України здійснюється відповідно до галузевих стандартів вищої освіти.

Наприклад, у процесі підготовки фахівців за напрямом підготовки “Дошкільна освіта” в педагогічних закладах вищої освіти введено такі дисципліни, як: “Основи інклюзивної освіти”, “Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей”. Метою навчальної дисципліни “Основи інклюзивної освіти” є ознайомити студентів із виникненням і сучасним станом проблеми інклюзивного навчання, виховання й розвитку дітей з особливими потребами та шляхами реалізації окресленого напрямку в умовах закладу дошкільної освіти. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні вміти на практиці застосовувати здобуті теоретичні знання щодо організації навчально-виховного процесу в ЗДО на інклюзивних засадах; складати індивідуальну навчальну програму, індивідуальний навчальний план; ефективно взаємодіяти з іншими педагогами, спеціалістами, батьками дітей з особливими освітніми потребами.

Під час проведення лекційних та семінарських занять із цієї дисципліни увагу студентів зосереджуємо на тому, що інклюзія в освітньому закладі неможлива без реалізації індивідуального та диференційованого підходів у навчанні дошкільників із різним рівнем розвитку (полягає в тому, що навчальні завдання виконують усі дошкільники, але ступінь їх складності, способи дій та міри допомоги різні щодо дітей з психофізичними порушеннями); співпраці з батьками (соціально-педагогічне консультування, індивідуальні бесіди, рейдові відвідування умов проживання, малі педагогічні наради тощо); активного включення в життя дитячого колективу дошкільників з психофізичними порушеннями через дозвілєву (прогулянки, спортивні змагання, гуртки), художню (виступи, виставки, творчі конкурси тощо), громадську (виготовлення подарунків, сувенірів тощо), трудову діяльність (озеленення та благоустрій території закладу дошкільної освіти тощо).

Мета навчальної дисципліни “Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей” полягає в тому, щоб ознайомити студентів з індивідуально-психологічними особливостями різних категорій дітей дошкільного віку й технологічними підходами до організації навчально-виховної роботи з ними в умовах дошкільного навчального закладу та виховання у сім’ї.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати нормативні документами з проблем захисту дітей; виявляти дітей дошкільного віку різних категорій і причини виникнення в них проблем, сприяти їх вирішенню та надавати вчасну психолого-педагогічну допомогу; організувати навчально-виховну роботу з різними категоріями дітей відповідно до їх індивідуально-психологічних особливостей; планувати різні види індивідуальної роботи з різними категоріями дітей дошкільного віку (неслухняні, тривожні, агресивні, сором’язливі, демонстративні, повільні, гіпер-

активні, дезадаптовані, ліворукі, обдаровані) та свою власну діяльність; володіти методикою й технологіями роботи з різними категоріями дошкільників; передбачати результати роботи з різними категоріями дітей дошкільного віку; налагоджувати контакт з батьками дітей дошкільного віку різних категорій та проводити відповідну роботу з ними [7].

Аналізуючи робочі програми, вважаємо доцільним у межах навчальної дисципліни “Дошкільна педагогіка” при вивченні теми “Співпраця закладу дошкільної освіти та батьків” розглянути питання особливості співпраці з батьками, які мають дітей з вадами психофізичного розвитку. Також варто ввести тему “Навчання та виховання дітей з вадами психофізичного розвитку”, в контексті якої розглянути особливості організації освітнього та виховного процесу в інклюзивних закладах дошкільної освіти з дітьми з особливими освітніми потребами.

Під час вивчення дисципліни “Соціальна педагогіка” також потрібно ввести окрему тему “Соціалізація дітей з вадами психофізичного розвитку”, під час якої розглянути особливості соціалізації дітей дошкільного віку з вадами розвитку.

Вивчаючи психологію, доцільно розглянути особливості розвитку окремих процесів у дітей з вадами психофізичного розвитку.

Крім цього, позитивним було б введення спецкурсу “Особливості корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з вадами психофізичного розвитку” для ознайомлення студентів з окремими аспектами здійснення корекційної роботи, процесом реабілітації та особливостями співпраці зі спеціалістами, які працюють з такими дітьми.

Висновки. Отже, інклюзивна освіта – це особлива система, яка забезпечує навчання за індивідуальними навчальними планами та систематичний медико-соціальний і психолого-педагогічний супровід, охоплює різноманітний контингент дітей та диференціює освітній процес.

Для здійснення інклюзивної освіти потрібні високоосвічені фахівці, які б знали особливості виникнення вад розвитку та вміли здійснювати освітній процес, активно залучаючи в нього дітей з вадами психофізичного розвитку.

Підготовка майбутніх вихователів до інклюзивного навчання передбачає зміну змісту педагогічних дисциплін для формування позитивної мотивації до здійснення інклюзивного навчання, набуття знань про особливості розвитку, навчання й виховання різних категорій дітей з обмеженими можливостями здоров'я та про специфіку професійної діяльності вихователя в умовах інклюзивного навчання.

Список використаної літератури

1. Зданевич Л. В. Психолого-педагогічні особливості викладання у вищій школі. *Гуманітарний вісник* : зб. наук. пр. каф. соц. і гуманіт. дисциплін / гол. ред. Г. П. Васянович. Львів : Львів. держ. фін. акад., 2007. С. 29–38.
2. Кондрашова Л. В. Высшая педагогическая школа и Болонский процесс: реалии и перспективы. Кривой Рог, 2007. 474 с.

3. Національна доктрина розвитку освіти: Указ Президента України 17.04.2002 № 347/2002. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
5. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ МОН від 01.10.2010 № 912. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/.
6. Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 389 с.
7. Теорія та технології роботи з різними категоріями дітей: курс лекцій / укл. Н. В. Казакова. Хмельницький: ПП "Ю. І. Горенюк", 2012. 172 с.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2017.

Цегельник Т. М. Анализ системы подготовки будущих воспитателей к работе в условиях инклюзии

В статье рассмотрена система подготовки будущих воспитателей к работе в условиях инклюзии. Проанализированы основные документы по профессиональной подготовке специалистов дошкольного образования и доказана необходимость углубленной подготовки будущих воспитателей к работе в условиях инклюзии. Раскрыты особенности учебных дисциплин "Основы инклюзивного образования", "Теория и технологии работы с различными категориями детей", в частности определены цели дисциплин и основные задачи.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, воспитатель, дошкольный возраст, дошкольное образование, инклюзия, инклюзивное образование.

Tsegelnyk T. The Analysis of the System of Preparation Future Teachers to Work in the Conditions of Inclusion

The author analyses the system of preparation future teachers to work in conditions of inclusion in the article. The author proves the necessity in-depth preparation of future educators to work in conditions of inclusion, based on the analysis of laws and normative documents on training of specialists of preschool education, because modern society needs creative, proactive, competitive educators with latest knowledge and are able to adapt to changing conditions of modernity, to think critically, successful professional activities.

The purpose of disciplines and basic skills that should be possessed by a student as a result of their study has been defined by analyzing academic discipline "Fundamentals of inclusive education", "Theory and technology of work with different categories of children". The attention to the preparation of future educators to work with children with violations of psychophysical development in conditions of inclusive institutions has been paid insufficiently during studying the core subjects of psycho-pedagogical cycle is determined. Based on this, the author offers to introduce into the study of academic disciplines "Preschool pedagogics", "Social pedagogics", which topics would be considered features of the education and training of children with violations of psychophysical development, peculiarities of work with parents of children with violations of psychophysical development peculiarities of socialization of such children.

The author notes that the preparation of future teachers for inclusive education includes changing the content of pedagogical disciplines for the formation of positive motivation to the implementation of inclusive education, acquisition of knowledge about the peculiarities of the development, training and education of different categories of children with health disabilities and about the specifics of professional activity of the educator in the conditions of inclusive education.

Key words: professional preparation, educator, preschool age, preschool education, inclusion, inclusive education.